

UŽSIENIO KALBŲ ĮTAKA SPECIALYBĖS KALBAI

Giedrutė Grigonienė^{1,2}, Aušrinė Peleckienė^{1,2}, Loreta Alešiūnaitė²

Kauno kolegija¹, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas²

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Anotacija. Straipsnyje analizuojama užsienio kalbų įtaka specialybės kalbos raidai. Paprastai mažų tautų kalbos kinta, veikiamos didelių tautų kalbų. Okupacijos metais į lietuvių kalbą atėjo daugybė nebūtinų vertinių, šampų, netinkamų darinių bei netaisyklingų sintaksinių konstrukcijų, kurios pastaruoju metu pamažu traukiasi iš vartosenos. Dabartinė ekonominė globalizacija turi įtakos ne tik socialiniams žmonių santykiams, bet ir kalbos šiuolaikinėje visuomenėje funkcionavimui. Ir bendrinės, ir specialybės kalbos vartojimo normų pažeidimų priežastis dažniausiai būna dvikalbystės, o dabartinėmis sąlygomis – daugiakalbystės situacija. Dėl kitų kalbų poveikio atsiradusios klaidos yra didžiausios. Labiausiai yra paveikiama leksika, nes svetimos kalbos žodžiai dėl jos prestižo yra toleruojami lietuvių kalboje. Globalizacija skatina vienos universalios – anglų – kalbos skverbimąsi į visas kalbos vartojimo sritis. Anglų kalbai tapus tarptautinio bendravimo kalba, specialybės kalboje jaučiama didesnė jos įtaka, o slavų kalbos daro mažesnę poveikį tiek bendrinei lietuvių kalbai, tiek ir specialybės kalbai. Efektyvios komunikacijos sąlyga – taisyklinga kalba. Specialybės kalbos taisyklingumas daro įtaką kalbinei aukštosios mokyklos aplinkai ir veikia studentų specialybės kalbą. Tyrimo tikslas – išanalizuoti užsienio kalbų poveikį bei specialybės kalbos klaidų pokyčius per dešimtmetį. Toks tyrimo laikotarpis pasirinktas todėl, kad per dešimtmetį pasikeitė specialybės kalbos vartotojai amžiaus požiūriu (jaunesnieji geriau moka anglų nei rusų kalbą), todėl tikėtina, kad jų kalboje bus jaučiamas didesnis anglų kalbos poveikis.

Raktiniai žodžiai: specialybės kalba, užsienio kalbų įtaka, kalbos klaidos, lyginamoji analizė.

Įvadas

Komunikacinė kompetencija apibrėžiama kaip žinių, mokėjimų ir įgūdžių visuma, būtina efektyviam bendravimui. Detalizuojant komunikacinės kompetencijos sampratą, svarbu atkreipti dėmesį, kas laidoja šios kompetencijos lygį. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad komunikacinės kompetencijos pagrindą sudaro neverbalinių ir verbalinių kodų, kaip ženklų sistemų, mokėjimas (Grebliauskienė, 2004). Verbalinis komunikacijos kodas – kalba. Komunikacija prasideda nuo kalbos, ir kadangi komunikacijos tikslas – bendras supratimas, tai būtina efektyvios komunikacijos sąlyga, elementari norma – kalbėti taisyklingai, aiškiai, stilingai.

Siekiant užtikrinti aukštojo mokslo kokybę, tobulinti studijų procesą bei patenkinti nuolat kintančius studentų poreikius, kuriuos lemia vykstantys ekonominiai, technologiniai, socialiniai bei kultūriniai pokyčiai, aukštojoje mokykloje atsiranda poreikis sukurti ir palaikyti tokią mokymosi aplinką, kuri skatintų studentą studijuoti. Ši aplinka turėtų sudaryti galimybes studentams tobulinti savo kalbos kultūrą, prisitaikyti prie aukštosios mokyklos kalbinės aplinkos (Celiešienė, Žiūkienė, 2006). Viena iš tokios aplinkos formavimo sąlygų – specialybės dalykų dėstytojų kalbos kompetencija. Tokioje aplinkoje, anot Alaunienės (2001), studentai, perimdami iš savo dėstytojų gebėjimą suvokti studijuojamą dalyką, kartu įgytų ir gerus specialybės kalbos pagrindus. Mokymosi aplinka yra ta vieta, kurioje besimokantieji išmoksta naudotis kultūros

išraiškos priemonėmis, tarp jų ir kalba (Wilson, 1995). Taigi mokymosi aplinka turi įtakos ir individo kalbiniam įgūdžiams ugdyti, tobulinti, plėtoti. Be to, specialybės kalbos kultūra aukštojoje mokykloje skiriasi nuo kitų studijuojamųjų dalykų, kadangi studentų kalbiniai įgūdžiai formuojami ne tik per specialybės kalbos paskaitas ir pratybas. Studentų kalbą tobulina, kalbinius įgūdžius plėtoja ir skatina visa aukštosios mokyklos aplinka (leidinių bei kitų viešųjų raštų kalba, bibliotekos kalbinė veikla ir kt. (Žiūkienė, 2006).

Kita vertus, teigiant, jog studento kalbą veikia visa akademinė aplinka, visi jos bendruomenės nariai, aktuali tampa visų specialybės dalykų dėstytojų kalbinė kompetencija. Dėstytojų kalba, kuria jie skaito paskaitas, veda pratybas, rašo mokslinius ir metodinius darbus, yra svarbus veiksnys, kuris veikia studentų kalbą, mąstymą ir asmenybę (Celiešienė, 2007). Deja, dėstytojų kalba ne visada taisyklinga. Per dešimtmetį pasikeitė specialybės kalbos vartotojai amžiaus požiūriu (jaunesnieji geriau moka anglų nei rusų kalbą), todėl tikėtina, kad jų kalboje bus jaučiamas didesnis anglų kalbos poveikis.

Specialybės kalbą yra analizavę daugelis Lietuvos kalbininkų (Alaunienė, 2001; Celiešienė, Žiūkienė, 2006; Celiešienė 2007;). Iš jų darbuose išanalizuotų kalbos pavyzdžių galima spręsti apie nepakankamą aukštųjų mokyklų dėstytojų kalbinę kompetenciją. Tačiau pasigesta darbų, analizuojančių specialybės kalbos pokyčius; įdomu pasižiūrėti, kaip kinta dėstytojų kalba, atsižvelgiant į tai, jog specialybės kalbos kursas dėstomas visose aukšto-

siose mokyklose, be to, ir baigęs studijas kiekvienas dėstytojas turėtų nuolat rūpintis kalbos taisyklingumu, nes kalba – jo darbo priemonė.

Šiame straipsnyje analizuojama tema **aktuali** edukacine prasme, nes, remdamiesi straipsnyje pateiktais rezultatais, specialybės kalbos dėstytojai galės koreguoti savo dėstomo dalyko turinį, o specialybės dalykų dėstytojai turės progą atkreipti dėmesį į būdingiausias savo kalbos klaidas ir stengtis patbulinti kalbą.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti užsienio kalbų poveikį bei specialybės kalbos klaidų pokyčius per dešimtmetį. (2004 m. ir 2014 m.).

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir apibendrinti studentų savarankiškuose darbuose pateiktas specialybės dalykų dėstytojų kalbos klaidas.

2. Išskirti būdingiausias pasirinktų metų (2004 m. ir 2014 m.) kalbos klaidas bei atskleisti jų pokyčius.

3. Pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Darbo objektas – specialybės dalykų dėstytojų kalba (studentų savarankiškų darbų medžiaga).

Darbe naudoti šie **metodai**: mokslinės literatūros apžvalga, specialybės dėstytojų kalbos klaidų kokybinė analizė, teorinis apibendrinimas.

Kokybiniu tyrimu siekiama nustatyti ir išanalizuoti pagrindinius taisyklingos specialybės kalbos pažeidimus bei užsienio kalbų įtaką specialybės kalbai.

Tyrimo **imtis**. 2004 m. ir 2014 m. LSMU Medicinos fakulteto ir Kauno kolegijos Medicinos fakulteto studentai analizavo specialybės dalykų dėstytojų kalbą. Šiam tyrimui buvo pasirinkta 500 studentų darbų (250 darbų, atliktų 2004 m. ir 250 darbų, atliktų 2014 m.). Rastos specialybės dėstytojų kalbos negerovės išanalizuotos, susistemintos pagal jų pobūdį: leksikos, žodžių darybos, morfologijos bei sintaksės klaidos.

Tyrimo rezultatų analizė

Naujų žodžių atsiradimą [...] lemia gyvenimas (Kazlauskienė, Rimkutė, Bielinskienė, 2010). Jautriausiu ir greičiausiai kintančiu kalbos lygmeniu laikytina leksika, arba žodynas, kuriam būdingas naujų skolinių atėjimas, kai kurių žodžių pasitraukimas į periferiją ir pan. (Vaičiakauskienė, 2014). Lietuvių kalba beveik visais valstybingumo amžiais neturėjo valstybinės kalbos statuso. Istorinė ir geopolitinė Lietuvos situacija lėmė, kad platesni visuomenės

sluoksniai, be gimtosios kalbos, vartojo ir svetimą kalbą. Šie veiksniai kaip tik ir sukuria palankias sąlygas skoliniams plisti. Dvikalbystės (arba daugialbystės) sąlygomis pasireiškia kalbų interferencija. Dėl kitų kalbų poveikio atsiradusios klaidos yra didžiausios. Interferencijos procesas pirmiausia paveikia leksiką, nes svetimos kalbos žodžiai dėl jos prestižo visais įmanomais būdais skverbiasi į juos priimančią kalbą (Brūzgienė, 2013). Kadangi lietuvių ir slavų kalbų dvikalbystės situacija truko ilgai, slavų kalbų interferencija paveikė visus lietuvių kalbos lygmenis. Anglų kalbos interferencija, pasiekusi leksikos lygmenį, tik pastaruoju metu pradeda smelktis ir į gilesnius, pvz., žodžių darybos, sluoksnius.

Analizuojant specialybės dalykų dėstytojų žodyno klaidas, daugiausia pastebėta semantizmą, t. y. lietuviškų žodžių, vartojamų ne savo reikšme, aptikta nemažai svetimybų, neteiktinų vertinių (vertalų), kartais nepagrįstai vartojami tarptautiniai žodžiai, nors jiems yra geri lietuviški atitikmenys; pasitaiko atvejų, kai tarptautinio žodžio reikšmė iškreipiama.

Išanalizavus specialybės dalykų dėstytojų 2004 m. kalbos klaidas, išryškėjo dažniausiai vartojamos svetimybės, t. y. tokie skoliniai, kurių svetimumas lietuvių kalboje labai jaučiamas. Tai žodžiai, kurie neatitinka bendrinės kalbos normų ir lieka už jos ribų. Bendrinėje kalboje visi jie turi adekvačius pakaitus: **Kariesas** (= Ėduonis) labai retai susidaro ant gumburų. Poliesterinis **bintas** (= vyturas) – pamušalas gipsui. Kraujavimui stabdyti naudojami **žgutai** (= varžčiai) su plastikine sagtele. Akivaizdu, jog paminėtas svetimybės dažniausiai nulėmė rusų kalbos įtaką.

2014 m. dėstytojų kalboje pastebėta daugiau anglicizmų: Šiuo metu dažniausiai naudojami metaliniai **breketai** (= kabės, dantų lyginamieji lankai), pagaminti iš labai kokybiškų lydinų. **Skryningas** (= Patikrinimas) atliekamas iki 20 nėštumo savaitės. **Hospisas** (= paliatyviosios slaugos lignoninė) – tai vieta, atitinkanti krikščioniškąsias vertybes ir žmogaus orumą. Paminėtos klaidos – itin išplitusio anglų kalbos vartojimo pasekmė.

Dėstytojų kalbos analizė parodė, jog apskritai svetimybų dėstytojų kalboje daugėja, kadangi dar tebevartojami slavizmai ir nuolat daugėja anglicizmų.

Medikų žodyne dar dažnai vartojami nevertotini vertiniai (vertalai), verstiniai posakiai, kuriuos galima apibūdinti kaip nekūrybiškai, netinkamai arba

be reikalo išsiverstus žodžius ar žodžių junginius, kuriems pakeisti paprastai yra savų pakaitų.

Išanalizavus dėstytojų kalbos 2004 m. pavyzdžius, galima išskirti būdingiausias vertalus: **Kaip taisyklė** (= Dažniausiai), pirkdami kokį nors preparatą, jūs pasižiūrėte į etiketę ir kainą. Nors ligoonio sveikatos **stovis** (= būklė) gerėja, **vienok** (= tačiau, vis dėlto) gydymas turi būti intensyvus.

Apžvelgus dėstytojų kalbos 2014 m. pavyzdžius, matyti, jog vertalų pobūdis nepakito, t. y. dauguma nevertotinių vertinių kilę iš rusų kalbos: Nors esu sveika, **laikas nuo laiko** (= kartais), dažniausiai žiemą, jaučiu, kaip patinsta kojos. Taigi gyslotis silpnina kosulį ir **įtakoja** (= lemia) vietinį uždegiminį procesą. Be slaviskų vertalų, pastaruoju metu randasi vienas kitas netinkamai iš anglų kalbos išverstas posakis: **Be problemų** (= viskas gerai), slaugytoja nuneš mėginius į laboratoriją.

Nagrinėjant dėstytojų kalbos pavyzdžius nustatyta, kad dažniausiai pažeidžiama žodžio reikšmė, tai vadinamieji semantizmai, kurių kilmė susijusi su pažodiniu vertimu iš svetimų kalbų. Galima paminėti būdingesnius 2004 m. dėstytojų kalboje pasitaikiusius semantizmus: Kiekviena galvos smegenų skiltis atsakinga už **sekančias** (= šias, tokias) funkcijas. Pėdos **pilnai** (= visiškai) pastatytos ant grindų. Ligoniniai turi būti **nukreipiami** (= siunčiami) į reabilitacijos centrus.

2014 m. pastebėti būdingiausi dėstytojų medicinos kalbos semantizmai: **Pastovus** (= Nuolatinis) skausmas gali būti kitų lėtinių ligų priežastis. Rekomenduojama **naudoti** (= vartoti) vaistus nuo uždegimo. Visi supranta, kad miegas **atstato** (=sugrąžina) jėgas po dienos fizinio ir protinio nuovargio. Palyginus semantizmų vartojimo dažnumą per tiriamąjį laikotarpį, pastebėta, kad 2014 m. semantizmų specialybės dėstytojų kalboje sumažėjo.

Medicinos terminijoje ypač gausu tarptautinių žodžių. Susiduriama su problema, kurį terminą pasirinkti: vartoti lietuvišką ar tarptautinį. Pasak terminologės A. Auksoriūtės (1997), sinonimų vartojimas bendrinėje šnekamojoje kalboje ar grožinėje literatūroje yra labai vertinamas, tačiau kitaip yra terminijoje. Vienas iš pagrindinių terminologijos reikalavimų yra termino vienumas. Pavyzdinčiai sutvarkytoje terminijoje sinonimija yra maksimaliai ribojama. Tai daroma dėl mokslo kalbos paprastinimo, jos aiškumo, tikslumo bei griežtumo. Taigi nors tarptautiniai žodžiai norminiai, tačiau kartais geriau vartoti juos atitinkančius lietuviškus pakaitus, nes šie aiškesni, suprantami ne tik medikams,

pvz.: Ligonį paguldė į **stacionarą** (= ligooninę). **Anemija** (= mažakraujystė) – tai patologinė būklė, kuriai būdingas per mažas eritrocitų ir/ar hemoglobino kiekis kraujyje. Viena iš dažnesnių peršalimo bei gripo komplikacijų yra **pneumonija** (= plaučių uždegimas).

Beje, specialybės dėstytojų kalboje rasta ir žargonizmų: Geras **pidi** (= atstumas tarp vyzdžių centrų, PD) atitinka esamo recepto duomenis. Lęšiai su **aeru** (= turintys antirefleksinę dangą), naikinančią atspindžius.

Vienas iš žodyno gausinimo būdų yra žodžių daryba. Darant žodžius dažnai nepaisoma tikrosios priešdėlio ar priesagos reikšmės, žodžių darybos taisyklių, vediniui parenkama netinkama morfologinė forma. Labai daug vartojama klaidingų priešdėlių vedinių. Vienais atvejais pridedamas priešdėlis, kai jo nereikia, kitais – priešdėlį reikia keisti kitu, ypač gausu priešdėlinių semantizmų. Tokiai klaidingai priešdėlių vedinių darybai turi įtakos svetimų kalbos.

2004 m. pastebėtos būdingiausios priešdėlių vedinių klaidos: Didžiulį vaidmenį kalcio **įsisavinimo** (= pasisavinimo) procese vaidina vitaminas D. Klasifikuojant navikus, **prisilaikoma** (= laikomasi) histogenezinio principo. Dėl vaistų vartojimo ir galimo **pašalinio** (= šalutinio) veikimo būtina pasitarti su gydytoju.

2014 m. pastebėtos būdingiausios priešdėlių vedinių klaidos: Reikia tiksliai **paskaičiuoti** (= apskaičiuoti) vaistų dozę kiekvienam ligoniui. Pastaruoju metu skiriami ne tik **priešuždegiminiai vaistai** (= vaistai nuo uždegimo), bet ir citostatikai. Ginkmedžio augalinis ekstraktas gerina kraujo **pratekėjimą** (= apytaką).

„Priesagų yra įvairių – vienos jų aiškiai keičia šaknies reikšmę ir sukuria naują žodį <...> kitos keičia tik žodžio priklausymą kalbos daliai, dar kitos priesagos drauge su galūnėmis priklauso žodžių formų darybai ir kaitybai“ (A. Paulauskienė, 2000). Tuo priesaginė žodžių daryba skiriasi nuo priešdėlinės. Tačiau ir čia gausu netaisyklingų, dažnai iš svetimų kalbų pasisavintų darinių:

2004 m. pastebėtos būdingiausios priesagų vedinių klaidos: **Šokinė** (= šoko) būseną priskiriama **ekstremalinėms** (= ekstremalioms) būklėms. **Pensijinio** (= pensinio) amžiaus žmonėms vaistų nuolaidos net iki 20 procentų.

2014 m. pastebėtos būdingiausios priesagų vedinių klaidos: Baigus kineziterapiją, galima dirbti **masažistu** (= masažuotoju). **Uždegiminis** (= Už-

degimas) – tai viena organizmo apsauginių reakcijų. Kauno klinikų **Kardiologinis** (= Kardiologijos) skyrius yra vienas iš moderniausių Lietuvoje

Atskirą žodžių darybos tipą sudaro sudurtiniai žodžiai, t.y. tokie žodžiai, kurie padaromi iš dviejų šaknų. Darant sudurtinius terminus, dažnai nepaisoma jų darybos taisyklių: suduriami svetimi žodžių elementai su lietuviškais, suplakami keli žodžių darybos būdai, vieno žodžio pradžia suduriama su visu žodžiu, atsiranda daugiašaknių dūrinių, kurie yra nebūdingi lietuvių kalbai, pridėjama ne ta galūnė ir pan.

2004 m. pastebėtos būdingiausios sudurtinių žodžių klaidos: **Dietgydytojo** (= Gydytojo dietologo) pareiga yra parinkti maisto daavinį kiekvienam žmogui asmeniškai. Infekcijos **biošaltinis** (= biologinis šaltinis) yra gyvas organizmas. **Storžarnėse** (= Storiosiose žarnose) maisto medžiagų rezorbcija nevyksta, nes nėra tam tinkamų sąlygų.

2014 m. pastebėtos būdingiausios sudurtinių žodžių klaidos: Jie valgydinami **pilnaverčiu** (= visaverčiu) maistu. Vidinė ausis yra žmogaus **lygsvaros** (= pusiausvyros) organas. Nustatytas kairiojo šonkaulio **lūžimas** (= lūžis).

Palyginti su 2004 m., 2014 m. padaugėjo netaisyklingai vartojamų priesaginių vedinių. Su netaisyklingos darybos priesagomis rasta daiktavardžių, būdvardžių bei kitų kalbos dalių. Priešdėlių bei dūrinių klaidų per tiriamąjį laikotarpį nežymiai sumažėjo.

Specialybės dalykų dėstytojų kalboje gausu morfologijos formų vartosenos negerovių: pažeidžiamos giminės, skaičiaus kategorijos, netaisyklingai vartojamos įvardžiuotinės, laipsnių, kai kurios skaitvardžių, įvardžių, ypač veiksmažodžių formos. Didžiausią žalą kalbai daro, A. Paulauskienės (2000) žodžiais tariant, „...> netaisyklingas gramatinių formų vartojimas“.

Veiksmažodis – sudėtingiausia lietuvių kalbos dalis, turinti daug įvairių formų: linksniuojamųjų, asmenuojamųjų ir nekaitomųjų. Pastebėta, kad per tiriamąjį laikotarpį netaisyklingiausiai vartojamos formos: veiksmažodžių bendratis, sangražiniai veiksmažodžiai, dalyviai, ypač padalyviai.

Ir 2004 m., ir 2014 m. specialybės dėstytojų kalboje apstu netaisyklingų bendratis junginių, išverstų iš rusų kalbos: **Kad sumažinti** (= Norint sumažinti) cukrinio diabeto komplikacijų tikimybę, reikia sportuoti, sveikai maitintis, nevartoti tabako ir alkoholio. **Kad išvengti** (= Norint išvengti) ūmaus skausmo, reikia laiku imtis reikiamų priemonių. Šis ligonio reabilitacijos periodas labai ilgas, **jei-**

gu lyginti (= lyginsime, palyginti) su ankstesniais.

Tokios veiksmažodžių formos, kaip: dalyviai, pusdalyviai, padalyviai dėl negebėjimo suvokti jų reikšmės skirtybių dažnai painiojamos viena su kita, su kitomis veiksmažodžių formomis; vartojamas ne tos rūšies dalyvis ar ne ta jo forma. Pvz.: **Išrinkus** (= Išrinkę) spyglius ir kitas priemaišas, kadagio vaisius džioviname pavėsyje, gerai vėdinamoje patalpoje ar džiovykloje. **Matuojant** (= Matuodami) arterinį kraujospūdį, nustatome du jo dydžius. **Padidintas** (= Padidėjęs) arterinis kraujospūdis sunkina širdies darbą. Sindromas atsiranda dėl **sumažintos** (= sumažėjusios, mažos) plaučių perfuzijos. Ligonio savijauta pagerėjo, tačiau **susidirginęs** (= sudirgintas) žarnynas. Olandų firma „Bional“ **tarpininkaujant** Lietuvos farmacijos firmoms (= tarpininkaujama Lietuvos farmacijos firmų, Lietuvos farmacijos firmų tarpininkavimu) jau **devynis** (= devynerius) metus sėkmingai prekiauja augaliniais preparatais ir maisto papildais mūsų šalyje.

Sangražinės veiksmažodžių formos dažnai klaidingai vartojamos vietoje neveikiamųjų veiksmažodžių, pvz.: Lizosomos **virškinasi** (= virškinamos) maisto medžiagose. Iš kamuolėlio kapiliarų į Baumano kapsulės ertmę dėl hidrostatinio spaudimo skirtumo per filtravimo barjerą **filtruojasi** (= filtruojama) kraujo plazma. Taisytinė savaiminės reikšmės sangražiniai veiksmažodžiai, kai jie nežymi savime vykstančio veiksmo. Pvz.: Įdomu, kad skydliaukės patologinė būklė gali **persiduoti** (= būti perduota) šiai liaukai. **Matosi** (= Matyti), kad ligonio būklė sparčiai gerėja.

Dėstytojų kalbos analizė parodė, kad reikia atkreipti dėmesį į įvardžiuotinių formų, kurios labai svarbios terminų darybai, vartojimą, nes netaisyklingos vartosenos atvejų, palyginti 2004 m. ir 2014 m., sumažėjo nežymiai. Žinoma, kad sudėtiniam terminams, kurių vienas iš komponentų yra būdvardis, skaitvardis, dalyvis, daryti vartojamos tik įvardžiuotinės formos. Tačiau labai dažnai to nepaisoma, todėl gaunamas terminas ne tik netaisyklingos gramatinės formos, bet ir iškreiptos loginės prasmės. Pvz.: Šie **specialūs** (= specialieji) indai turi būti uždari. **Antro** (= Antrojo) tipo cukrinio diabeto požymiai: hiperglikemija, gliukozurija ir kt.

Iš priesagos –inis, –ė vedinių įvardžiuotinės formos nedaromos, tačiau aptikta ir tokių pavyzdžių: Jeigu sužalotas **apatinysis** (= apatinis) žandikaulis, būtina chirurginė operacija. Po šios procedūros reikia pamasažuoti abiejų pėdų **viduriniuosius** (= vidurinius) pirštus.

Kartais įvardžiuotinės formos daromos, kai to daryti nereikia, nes tai ne terminai. Pvz.: Mineralinių medžiagų apykaitą **reguliuojantieji** (= reguliuojantys) hormonai. **Pažeistajai** (= Pažeistai) kontaktinei danties sienelei atkurti būtina naudoti metalines juosteles.

Iš tyrimo rezultatų matyti, kad 2014 m. dėstytojų kalboje trečdaliu sumažėjo giminės vartojimo klaidų. Tačiau moteriškosios giminės formos dažnokai tebevartojamos profesijai, mokslo laipsniui, pareigoms, kvalifikacijai nurodyti: 1903 m. M. Kiuri įgijo mokslų **daktarės** (= daktaro) laipsnį. Po **keletos** (= keleto) savaičių padidėja limfmazgiai.

2014 m., palyginti su 2004 m., dėstytojų kalboje padaugėjo skaičiaus formų vartojimo pažeidimų. Skaičiaus formų vartojimas yra aktualus daiktavardžiams, kadangi vieni daiktavardžiai turi vienas-kaitą ir daugiskaitą, kiti – tik vienas-kaitą arba tik daugiskaitą. Tiesa, dėl savitos anglų kalbos daiktavardžių vartosenos įtakos, pastaruoju metu kartais vienas-kaitiniai daiktavardžiai vartojami daugiskaita: Norint skirti daugiau lėšų sveikatos apsaugai, reikia didinti valstybės **ekonominius pajėgumus** (= ekonominių pajėgumą). Pastaraisiais metais padidėjo kompensuojamųjų vaistų **pardavimai** (= pardavimas). Numatoma padidinti ligonių **priėmimus** (= priėmimą) į kai kuriuos ligoninės skyrius.

Specialybės dėstytojų kalboje pasitaiko skaitvardžių irrieveiksmių klaidingos vartosenos atvejų: Nusipirkę korekcinius akinius optikoje „Fielmann“ **tris** (= trejus) metus galėsite naudotis akinių priežiūros paslaugomis. Fenilketonurija pasireiškia praėjus **dviems** (= dviem) paroms po gimimo. Sutrikus vieno inksto veiklai, jo funkcijas **dalina** (= iš dalies) kompensuoja kitas inkstas. Šio tipo klaidų dažnumas per tiriamąjį laikotarpį išliko beveik nepakitęs.

Apibendrinant morfologijos formų vartojimo pažeidimus dėstytojų kalboje, galima daryti išvadą, kad rečiau pažeidžiama giminės kategorija, padaugėjo skaičiaus kategorijos klaidų. Veiksmažodžio formų, įvardžių, skaitvardžių,rieveiksmių vartojimo klaidų pokytis nedidelis.

Morfologija nagrinėja žodžių formas ir jų reikšmes, sintaksė – žodžių junginius ir sakinius. Abi šias gramatikos dalis sieja bendras tiriamasis objektas – žodžių formos, tik ne tuo pačiu aspektu jos analizuojamos. Sintaksės pagrindinis objektas – žodžių jungimas, jų tarpusavio sąsajos. Glaudžiausiai morfologiją ir sintaksę sieja linksnių ir prielinksnių konstrukcijų kategorijos, kurios susijusios su žodžių valdymu. Veiksmažodžiai, būdvardžiai, kartais

kitos kalbos dalys reikalauja atitinkamo linksnio ar prielinksninės konstrukcijos. To nepaisant, pasirenkant ne tą linksnį ar prielinksninę konstrukciją, daroma klaidų.

Dažni nenorminės linksnių bei prielinksnių vartosenos atvejai.

2004 m. pastebėtos būdingiausios linksnių vartojimo klaidos: Seleno **nepakankamumo pasekoje** (= dėl seleno trūkumo) išsivystė sąnarių uždegimas. Sutrikus organizmo veiklai, tampa vis sunkiau numesti **svorį** (= svorio). Glutatonas yra kai kurių fermentų **kofaktoriumi** (= kofaktorius).

2014 m. pastebėtos būdingiausios linksnių vartojimo klaidos: Pasaulyje pripažintas naujas vaistas psoriazės **gydymui** (= psoriazei) gydyti. Žmogaus kraujyje susidaro oro **burbuliukai** (= burbuliukų). Trombozės **įtakoje** (= Dėl trombozės) sukeliama veninė hiperemija.

Vietininko klaidų specialybės dalykų dėstytojų kalboje ir 2004 m., ir 2014 m. aptinkama daugiausia. Pagal klaidų gausumą antrąją vietą galima skirti įnagininkui. Naudininkas pagal klaidų gausumą yra trečias linksnis. Vardininkas, kilmininkas ir galininkas linksnių sistemoje yra susiję, todėl dažnai keičiami vieni kitais. Vienu atveju pagrįstai, kitu ne. Taip atsiranda šių linksnių klaidų.

2004 m. pastebėtos būdingiausios prielinksnių vartojimo klaidos: Lietuvoje šiuo ženklu pažymėtų vaistinių yra jau **virš** (= daugiau nei, daugiau negu, daugiau kaip) 200. Mano apylinkėje yra apie 2000 žmonių, iš kurių apie 600 turi problemų **su sąnariais** (= dėl sąnarių). **Pas mane** daug temperatūros (= Aš turiu daug temperatūros; Aš karščiuoju).

2014 m. pastebėtos būdingiausios prielinksnių vartojimo klaidos: **Apie** šio vaisto vartojimą (= Dėl šio vaisto vartojimo) daug ginčijamasi. Ligonio kraujospūdis – 180 **ant** 120 (= 180 ir 120). Dažnai žmonės kreipiasi **pas** (= į) gydytoją be reikalo.

Labai nedidelę dalį sudaro jungimo klaidos. Ir 2004 m., ir 2014 m. šių klaidų kiekybinis procentas mažai kito.

Dažniausiai netaisyklingai vartojama dalelytė **gi**, jungtukų samplaika **o taip pat**, pasakymas **vietoj to, kad**.

Dalelytė gi nevertotina priešinamajam sujungimui vietoj jungtukų o, bet. Pvz.: Geriausia vaistažolės rinkti tada, kai augaluose susikaupia daugiausia veikliųjų medžiagų, **gi** (= bet) į tai mažai kas atsižvelgia.

Jungtukų samplaika **o taip pat** turi būti taisoma jungtuku *ir* arba *taip pat*. Pvz.: Gydant pagerėjo sa-

vijauta, o taip pat (= taip pat, ir) išnyko bronchų spazmai.

Vietoj to, kad nevertotinas su bendratimi ar padalyviu vietoj *užuot*. Pvz.: **Vietoj to, kad** (= užuot) kovoję su kremzlių irimo pasekmėmis, žmonės jau gali užkirsti kelią pačiam procesui.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad specialybės kalbos klaidų kokybė per tiriamąjį laikotarpį iš dalies pakito: specialybės kalbai vis daugiau neigiamos įtakos daro anglų kalba, tačiau išlieka akivaizdi slavų kalbų įtaka

Išvados

1. Mokymo institucijos kalbinė aplinka turi sudaryti sąlygas studentų kalbinei kompetencijai tobulinti. Dėstytojų kalba – vienas iš kalbinės aplinkos veiksnių.
2. Remiantis specialybės dalykų dėstytojų kalbos analize nustatyta, kad:
  - a) morfologijos ir sintaksės klaidų kokybė per tiriamąjį laikotarpį beveik nepakito. Pastebėtas didesnis leksikos ir žodžių darybos klaidų pokytis;
  - b) pakito leksikos klaidų pobūdis: 2004 m. dažnesni buvo slavizmai, o per dešimtmetį – 2014 m.– padaugėjo anglicizmų;
  - c) per tiriamąjį laikotarpį morfologijos klaidos pakito kokybiškai: padaugėjo skaičiaus kategorijos klaidų, o giminės vartojimo klaidų sumažėjo;
  - d) padaugėjo netaisyklingo linksnių vartojimo atvejų, o prielinksnių bei žodžių ir sakinio dėmenų jungimo klaidų nežymiai sumažėjo.
3. Specialybės dalykų dėstytojai daugiau dėmesio turėtų skirti kalbos taisyklingumui, siekdami kurti akademinę aplinką, palankią studentų kalbos kompetencijai ugdyti.

Literatūra

1. Alaunienė Z. (2001). Bendrosios kalbos kultūros ugdymo rekomendacijos aukštosioms mokykloms. Vilnius: Baltos lankos.
2. Aukšoriūtė A. (1997). Kai kurie sinonimijos atvejai naujausiuose kompiuterijos terminų žodynuose. Terminologija ir dabartis. Mokslo darbai. Kaunas: Technologija.
3. Brūzgienė R., Čekmonienė I. E., Žemienė A. (2013). Specialybės kalba. Vilnius: MRU.
4. Celiešienė V. (2007). Dėstytojų kalba – vienas iš akademinės kalbinės aplinkos veiksnių. Santalka. Filologija, t.15, Nr. 4, VGTU, p. 53-60.
5. Celiešienė V., Žiūkienė R. (2006). Specialybės kalbos kultūros tobulinimą skatinanti akademinė aplinka. Santalka. Filologija, t.14, Nr. 4, VGTU, p. 12-16.
6. Grebliauskiene B., Večkienė N. (2004). Komunikacinė kompetencija: komunikabilumo ugdymas. Vilnius: Žara.
7. Jucevičienė P. (2001). Aukštosios mokyklos studijų teorija ir praktika. Kaunas: KTU.
8. Kazlauskienė A., Rimkutė E., Bielinskienė A. (2010). Bendroji ir specialybės kalbos kultūra. Kaunas.
9. Paulauskienė A. (2000). Lietuvių kalbos kultūra. Kaunas: Technologija.
10. Vaičiakauskienė S. (2014). Prielinksnio virš kodifikacijos ir realiosios vartosenos santykis. Prieiga per internetą 2014-02-07: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=258>.
11. Wilson B. G. (1995). Metaphors for instruction: WHY we talk about learning environments. Educational Technology Publications 35(5).

THE INFLUENCE OF FOREIGN LANGUAGES ON SPECIALTY LANGUAGE

Summary

This article analyzes the influence of foreign languages on the development of specialty language skills. Usually, the languages of small nations change under the influence of the languages of big nations. During the Soviet occupation period, the Lithuanian language was invaded by a number of unnecessary calques and irregular syntax constructions which, however, are currently gradually receding from our language use. The current economic globalization affects not only people's social relationships, but also the functioning of the language in the modern society. The cause of violations of the norms of the common and specialty language use frequently lies in the bilingual (and, in the contemporary situation – multilingual) situation. Mistakes occurring due to the influence of other languages are the major ones. The vocabulary is affected the most because words of foreign origin are considered to be prestigious and are tolerated in our language. Globalization promotes the penetration of a single universal language (in this case – the English language) into all areas of language use. Since the English language has become the language of international communication, its influence on specialty language has increased, whereas the influence of Slavonic languages on the literary and the specialty Lithuanian language has dwindled. Correct language is the precondition for effective communication. The correctness of the specialty language affects the linguistic environment of a higher education institution, and affects the students' specialty language. The aim of this study was to identify, analyze, and generalize the influence of foreign languages and the changes in mistakes made in specialty language over the last decade. Such period of the study has been selected because the users of the specialty language have changed age-wise over the decade (the younger generation are better at English than at Russian), and thus the influence of English in their language is likely to be greater. The objectives of the study were the following: to analyze and generalize the language mistakes of specialty teachers noticed by students in their independent assignments; to identify the most characteristic language mistakes of the year (2004 and 2014), and to analyze their changes; and to provide conclusions and recommendations. The object of the study was the language of specialty teachers (the material of students' independent work). The methods employed in the study included survey of scientific literature, qualitative and quantitative analysis of mistakes in specialty teachers' language, and theoretical generalization. The qualitative study aimed at identifying, analyzing, and comparing the main violations of the correct specialty language. The aim of the quantitative study was to support the results of the qualitative study with the results of the statistical evaluation and to identify the positive or negative changes in the teachers' language over the studied period.

The analysis of the language of specialty teachers showed that in general, the usage of loanword in the teachers' language is increasing because loanword from Slavonic languages that are still in use are complemented with an ever-increasing number of loanwords of the English language. Healthcare specialists still frequently use inappropriate calques and translated expressions that can be generally defined as words or word combinations that have been translated in an uncreative or improper manner – or without any real need because of the presence of the local terms as their equivalents. The analysis of the samples of the teachers' language showed that most frequently it is the meaning of the term that is affected – i.e. the problem is the so-called semantisms whose origin is related to direct translations from foreign languages. Word formation is one of the vocabulary-enhancing techniques. Research has revealed an abundant use of erroneous prefix-based derivatives. The formation of the erroneous use of prefix-based derivatives is influenced by foreign languages. The language of specialty teachers is abundant in mistakes in the use of morphological forms – e.g. mistakes in the use of the categories of gender and number or erroneous use of the pronominal, comparative, some numeral, pronominal, and especially verbal forms. When generalizing the mistakes in the use of morphological forms, one can conclude that the gender category is less frequently affected, while the total number of the mistakes in the category has increased. Only minor changes in the mistakes of the use of verb forms, pronouns, numerals, and adverbs have been observed. Morphology analyses word forms and their meanings, whereas syntax deals with phrases and sentences. The general survey of mistakes in the syntax revealed that mostly cases and prepositions were used erroneously.

The analysis of the language of specialty teachers showed almost no changes in the quantity of morphology or syntax mistakes over the studied period. The study revealed a greater change in the mistakes of the vocabulary and word formation. The character of vocabulary mistakes changed as well: in 2004, Slavonic loanwords were more common, whereas during the last decade (up to 2014), loanwords of the English origin have predominated. In 2014, an increase in the number of inaccurately used suffixal derivatives has been noticed. Over the studied period, a qualitative change in morphological mistakes has been noticed: there has been an increase in the mistakes of the number category, while the number of mistakes in the use of the gender category has decreased. The number of an erroneous use of cases has increased, whereas the number of the mistakes in the use of prepositions and the joining of words or sentence components has slightly decreased. Teachers of specialty language should pay more attention to the regularity of the language in order to create the academic environment favorable for the development of students' linguistic competence.